

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON DAVLAT JAHON TILLARI UNIVERSITETI

PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA KAFEDRASI

**“KASBIY MULOQOTDA CHET TILI:
MADANIYAT, PSIXOLOGIYA, TA'LIM”**
mavzusidagi
**RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ONLAYN
KONFERENSIYASI MATERIALLARI
TO`PLAMI**

2022-yil 24-may, Toshkent

**Toshkent-2022
Tashkent-2022
Ташкент-2022**

2) катгаларнинг маслаҳатига кулоқ тутишдан (буви ёки бувалари, узоқ-яқин қариндошлари қўлида қолган болалар аламзадаликни ҳис қилганча, бунга амал қилишни истамай қоладилар);

3) оиланинг барқарорлигидан (меҳнат миграциясида бўлганлар, айниқса, эркаклар борган жойларида бошқа оила қуриб, яшашни бошлайдилар).

Албатта, Худ сураси 11-оятида ёзилганидай: “Илло, сабрли бўлган ва эзгу ишларни қилганларга, айнан ўшаларга мағфират ва катта мукофот бордир” [1, 222-б.]. Чунки анъанавий қадриятларимизни замонавий қадриятлар билан уйғунлаштирган ҳолда олиб бориш, жамиятимизнинг жаҳон ҳамжамиятига интеграциялашувининг кафолатидир. Зеро, Рим файласуфи Сенека айтганидай “Қачонки кема қайси портга йўл олганини билмаса, ҳеч қандай шамол хамроҳ бўлолмайди” [3].

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Қуръони Карим. – Т.: Тошкент ислом университети, 2001.
2. Ахлоқ-одобга оид ҳадис намуналари. – Т.: Фан, 1990. 30-б.
3. Seneca. Ad Lucilium Epistulae morales, with an english translation by R. M. Gummer. Vol. I-III.
4. <http://www.lib.ru/POEEAST/ARISTOTEL/nikomah.txt>.

КЛИНИК АМАЛИЁТДА ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКАНИНГ АҲАМИЯТИ

*Мелибаева Рузахон Насировна. ТошМИ.
кафедра мудир, психология фанлари бўйича фалсафа доктори, доцент.*

Аннотация: Мақолада тиббий психологик диагностиканинг психиатрия соҳасидаги аҳамияти, мақсад ва вазифалари ҳамда ҳиссий касалликлар, хусусан, шизофрения касаллиги, унинг шахс мотивацион соҳасига таъсири масаласининг ўрганилиши атрофлича ёритилган.

Таянч сўзлар: психологик диагностика, шизофрения, стресс, депрессив, эндоген, психоген

Психиатрия клиникасида психологик диагностиканинг анъанавий вазифалари амалий психологларга яхши маълум ва адабиётларда батафсил келтирилган. Классик патопсихологик мазмунда психологик диагностиканинг асосий мақсади клиник текширув маълумотларини ақлий фаолиятнинг бузилиш тарзда нормадаги ақлий жараёнларнинг шаклланиши ва ривожланиши билан таққослашдир.

Шизофрения билан касалланган беморларни психологик ўрганиш уларнинг ақлий фаолияти, идрок этиш фаолияти ва аффектив-шахслик хусусиятларнинг ўзига хос муҳим ўзгаришларини очиқ беради. Рухий патологияси бор беморларнинг намоён бўлишини уларни ақлий фаолият соҳаларидан бирига боғлаш мумкин эмас [1]. Шунга қарамай, экспериментал психологик тадқиқотларда когнитив фаолиятнинг бузилиши мажмуасини аниқлашга қаратилган: умумлаштириш жараёнининг бузилиши, мақсадга мувофиқлик ва ақлий фаолиятининг ўзига хос бузилиши, ақлий фаолиятнинг мотивацион таркибий қисмидаги ўзгаришлар.

Ҳиссий касалликлар шизофрения моҳиятининг энг муҳим кўринишларидан бири ҳисобланади. Бир қатор тадқиқотлардаги психодиагностика хулосалари бевосита шизофрения касаллиги оқибатида вужудга келадиган мотивациядаги пасайишлар масаласи ёритилган [1, 2, 3]. В. М. Блейхер шизофрения билан оғриган беморларнинг умумий клиник ва психологик нуқтаи назаридан ҳиссиётлари ва фикрлашларида ягона амотивация механизмининг ишлаши туфайли мотивация даражасининг пасайишини тахмин қилди [1]. С. Н. Боковнинг (1994) фикрига кўра, бундай амотивация механизмларини аниқлаш уларни неврозга ўхшаш аломатлар ва невроз билан юзага келадиган шизофрения дифференциал

диагностикаси белгиси сифатида ишлатишга имкон беради [2]. Ушбу хулосанинг аниқ тасдиғи М. В. Зотовнинг тадқиқотидир, унда аклий фаолиятни ўзбошимчалик билан тартибга солиш ва когнитив функцияларни амалга ошириш жараёнида ихтиёрий ҳаракатларни сақлаб қолиш қобилиятининг бузилиши шизофрения билан касалланган беморларнинг турли даражадаги зўравонлик даражаси билан когнитив фаолиятининг марказий бузилиши деб ҳисобланади [3].

Шундай қилиб, замонавий психоаналитик адабиётда оилавий муҳитнинг маълум хусусиятлари ва уларнинг комбинацияси шизофрения ривожланишининг сабабчилари сифатида қаралади. Ушбу ёндашув клиник психодиагностиканинг оилавий муносабатлар соҳасидаги ўрганиш мақсадларидан бири сифатида киритиш зарурлигини белгилайди. Бир қатор муаллифлар психиатрияда оилавий муносабатларнинг роли ва шизофрения сабаблари психодинамик ёндашув тан олинишидан олдин ҳам маҳаллий муаллифлар томонидан таъкидланган. Бунга шизофрениaning замонавий назарияси диатез, психиатрияда биопсихосоциал парадигма доирасида ишлаб стресс назарияси ишлаб чиқилган ([4]). Ушбу назария асосан мавжуд генетик ва психодинамик назариялар ўртасидаги зиддиятларни енгишга ёрдам беради.

Стресс-диатез модели биринчи бўлиб Ж. Зубин томонидан ишлаб чиқилган. Ушбу моделда психосоциал омиллар стресс омиллари сифатида эътироф этилади, чукни у соғлом одамларга сезиларли таъсир кўрсатмайдиган, аммо "заиф" шахслар учун ўзига хос бўлмаган стрессор ролини ўйнайдиган кундалик ҳаётнинг макро ва микро ҳодисаларидир. Бундан ташқари, дискрет психологик омиллар ва узоқ муддатли (доимий) салбий психологик омиллар кўриб чиқилади, улар орасида оилага алоҳида аҳамият берилади. Шахсдаги заифлик омиллари ҳам мавжуд – шизотипал шахсият хусусиятлари, "аверсив стимулга автоном гиперактивлик", фаолият қобилиятининг пасайиши ва бошқалар [4]. Ушбу омиллардан фарқли ўлароқ, шахснинг ҳимоя омиллари (копинг ва психологик ҳимоя) ва ҳимоя қилувчи экологик омиллар (қўллаб-қувватловчи психологик аралашув, оилавий муаммоларни ҳал қилиш) ажралиб туради. Ушбу омилларнинг ўзаро таъсири мослашув тизимларининг ҳолатига таъсир қилади. Шундай қилиб, шизофрениaning диатез-стресс модели доирасида шахснинг адаптив-компенсацион механизмларига ва психологик мослашув муаммосига алоҳида аҳамият берилади, бу енгиш ва психологик ҳимоя механизмлари тўплами, шунингдек касалликнинг ички тасвири сифатида тушунилади [4]. Шу билан бирга, рухий мослашувнинг психологик компоненти шизофрения ва шунга ўхшаш клиник кўринишга эга бўлган бошқа рухий касалликлар ўртасида дифференциал диагностика мезонларидан бири ҳисобланади (масалан, невроз ва неврозга ўхшаш шизофрения ўртасида).

Бу шизофрения диатез-стресс модели касалликнинг психодиагностик вазифалари доирасини кенгайтираётганлиги ҳамда бу ҳолат депрессив ҳолатларнинг дифференциал диагностикасида ҳам анъанавий психодиагностика вазифаларининг кенгайтириши қайд этилган.

Психологик тадқиқотлар ўзини ўзи ҳурматлашнинг пастлиги генезисини ва эндоген депрессияга эга беморларнинг ўз-ўзини ҳурмат қилишига таъсир қилувчи ижтимоий-психологик омилларини аниқлади. Бундай омиллар, жумладан, ўз-ўзини ҳурматлашнинг пасайишига ва шахс кучининг заифлашишига ҳисса тратмастик ҳаёт воқеалари; профессионал фаолияти; шахслик хусусиятлари (ўз-ўзидан шубҳаланиш, ижтимоий қарамлик, безовталиқ, суствлик, изоляция); муносабат (биринчи навбатда, ижтимоий рад этилиш); оилавий муносабатлар (норозилиқ туфайли бузилган жинсий муносабатлар, турмуш ўртоғига нисбатан айбдорлик ва хафагарчилик ҳисси); оилавий тарбиянинг хусусиятлари (симбиотик оила тузилиши, оналикдан маҳрум бўлиш, муҳаббатнинг етишмаслиги, бефарқлик ва бола билан муносабатларда юқори даражадаги авторитаризм).

Депрессив ҳолатнинг бир хил даражада муҳим психологик кўрсаткичи беморларнинг вақт нуқтаи назари – уларнинг ҳозирги, ўтмиши ва келажагига бўлган муносабати ҳисобланади. Клиник тушунчаларга кўра, депрессияга чалинган беморлар ҳозирги ҳаётий ҳолати ва келажагига салбий, аммо ўтмишни идеаллаштиришга мойил муносабатда бўлишади. М. Тейверлаурни ўрганишда "семантик вақт дифференциали" техникаси ёрдамида

беморларда депрессия патогенезида эндоген омил қанчалик аниқ бўлса, барча вақт прогнозларини (ўтмиш, ҳозирги, келажак) репрезентатив кўрсаткичлари шунчалик салбий эканлиги аниқланди. Эндоген депрессияга чалинган беморларни ва невротик депрессияга чалинган беморларни даволаш фонида келажакдаги замонга бўлган муносабатни ўзгартиришда турли тенденциялар мавжуд. Шундай қилиб, вақт нуқтаи назарига бўлган муносабат психологик тадқиқотларда эндоген ва психоген депрессияни ажратишда дифференциал диагностика белгиларига таяниш мумкин.

Юқоридаги таҳлилий материаллар асосида клиник амалиётда психодиагностикани татбиқи юзасидан қуйидагича хулосаларга келиш мумкин:

– Психиатрия клиникасида психологик ташхисни белгилловчи омил бу ташхисни амалга ошириш билан боғлиқ клиник вазифадир. Бундай вазифа клиник ва психолог томонидан бемор билан диагностика ва терапевтик иш дастурини муҳокама қилиш жараёнида биргаликда тузилади. Ягона психодиагностик тадқиқотда бундай вазифа тадқиқотнинг ўзига хос хусусиятларини, шунингдек психодиагностик хулосада унинг натижаларини тавсифлаш хусусиятини белгилайдиган тизимни ташкил етувчи омил сифатида ишлайди;

– психологик тадқиқотлар бўйсунадиган умумий (тизимли) клиник вазифани ҳал қилишга когнитив фаолиятни ўрганиш, ҳиссий-шахсий ва мотивацион соҳанинг хусусиятлари, психодиагностиканинг тузилиши ва даражаси, усуллари ва бошқа вазифалар психодиагностиканинг бир қатор ўзига хос вазифаларини бажариш ёрдам беради.

Адабиётлар

1. Блейхер, В.М. Клиническая психология: руководство для врачей и клинических психологов / В.М. Блейхер, И.В. Крук, С.Н. Боков. – М.; Воронеж, 2002.

2. Боков, С.Н. Значение исследования аффективности для дифференциальной диагностики невротических и невротоподобной шизофрении / С.Н.Боков // Теория и практика медицинской психологии и психотерапии. – СПб., 1994. – С.170–176.

3. Зотов, М.В. Когнитивные нарушения и возможности их компенсации у больных шизофренией с различной степенью выраженности дефекта: Автореф. дисс. ... канд. психол. наук / М.В. Зотов. – СПб., 1998.

4. Коцюбинский, А.П. Шизофрения: уязвимость – диатез – стресс – заболевание / А.П. Коцюбинский, и др. – СПб., 2004.

5. Мелибаева, Р. (2021). Тиббий психодиагностиканинг методологик муаммолари.

6. Мелибаева, Р., & Абдиназарова, И. (2020). Тиббий психодиагностика: муаммо, мулоҳаза ва ечимлар.

7. Melibaeva, R. N. (2021). Status and Prospects of Medical Psycho-Diagnostics in Uzbekistan. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 8(12), 555-565.

8. Nasirovna, M. R. (2022). Features of the Implementation of Psycho diagnostic Surveys in Clinics. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 4, 519-527.

PROFESSIONAL FAOLIYATDA BILISH JARAYONLARINING O'RNINI

Akramova F.A. Nizomiy nomidagi TDPU. kafedراسи dotsenti, ps.f.n.

Аннотация: Мақола аynan mutaxassislarning professional faoliyatlarida muhim hisoblangan bilish jarayonlariga bag'ishlanadi. Unda bilish jarayonlariga xos xususiyatlar va qonuniyatlar keng tarzda tahlil qilingan. Mutaxassislarning amalda qo'llashlari uchun tavsiyalar berilgan.

Калит со'злар: sezgi, idrok, xotira, tafakkur, diqqat, nutq, qonun, professional bilimdonlik, samaradorlik, hissiyot.

МУНДАРИЖА

Кириш			3
1.	<i>Azizov Ulug'bek Botirovich</i>	XORIJY TILLARNI O'RGANISHNING DOLZARB MASALALARI	4
2.	<i>Kulmatov Bahrom Gulyatovich</i>	ТОИФАЛАШ ЖАДВАЛИ МЕТОДИ АСОСИДА ГЕОГРАФИК ОБЪЕКТЛАРГА ОИД ТЕРМИНЛАРНИ ЎҚИТИШ	5
3.	<i>Djo'raev Do'smurod Uralovich</i>	CHET TILLARDA GEOGRAFIK ATAMALARGA OID ELEKTRON LUG'AT YARATILISHINING KASBIY MULOQOT RIVOJIDAGI TA'LIMYI AHAMIYATI	7
4.	<i>Shamsiev Uktam Baxriddinovich.</i>	BOLALARGA XORIJY TILLARNI O'RGATISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	10
5.	<i>Isaqulova Nilufar Janikulovna</i>	GEOGRAFIK OB'EKTLARGA OID TERMINLARNI O'QITISHDA O'QUV LOYIHA METODIDAN FOYDALANISH	12
1- SHO'BA. PSIXOLOGIYA VA PEDAGOGIKA FANI METODOLOGIK ASOSLARIGA INNOVATSION YONDASHUVLAR			
6.	<i>Юсупова Хабиба Ирискуловна</i>	ИЖТИМОЙЛАШИШ ЖАРАЁНИДА МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТНИНГ ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ	18
7.	<i>Ўралова Одина Равшановна</i>	МАЪНАВИЙ ТАРБИЯ – МУҲИМ ИЖТИМОЙ ЗАРУРАТ	19
8.	<i>Pardayeva K.U.</i>	XALQ PEDAGOGIKASIDA AXLOQIY TARBIYA VA UNING MAZMUNI	22
9.	<i>Мукумова Феруза Худайкуловна.</i>	ОСНОВНЫЕ КРИТЕРИИ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ К УЧЕБНОМУ ПРОЦЕССУ	24
10.	<i>Абдувалиева Дилсора Нодиржон қизи</i>	БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРНИНГ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ- ИЖОДИЙ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ УЧУН Фойдаланиладиган инновацион ёндашувлар	28
11.	<i>Юнусова Д. М.</i>	ТИББИЁТ СОҲАСИГА ОИД ТЕРМИНЛАРНИ ЎҚИТИШДА Кейслардан Фойдаланиш	29
12.	<i>Юнусова Д. М.</i>	Ўқув лойиҳа методи асосида тиббий терминологияни ўқитиш хусусиятлари	32
13.	<i>Shoxida Axmedova</i>	TA'LIM VA TARBIYA BIRLIGIDA O'QITUVCHI YETAKCHILIGI	34
14.	<i>Акбарова Сайёра Шухратовна</i>	"ФОРСАЙТ ТЕХНОЛОГИЯСИ" ВА УНИ ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМДА ТАДБИҚ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	35
15.	<i>Махмудова Феруза Халилжановна</i>	ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМДА ИНТЕГРАТИВ ЁВ АСОСИДА ЎҚИТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	38
16.	<i>Ҳамзаев Ҳақназар Хўшмирзаевич. Юнусов Дилшод Рахматович</i>	БОШЛАҒИЧ СИНОФ МАТЕМАТИКА ДАРСЛАРИДА ИНТЕГРАТИВ Ёндашувнинг самарадорлиги	40
17.	<i>Хидайходжаева Х. Мирзалиева М.М., Пиралиев О.К.</i>	ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В РАМКАХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ	42
18.	<i>З.Рашидова.</i>	ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ПСИХОЛОГ ХИЗМАТИ	44
19.	<i>Ш. Ч. Турсунов</i>	ИССИҚЛИК ТЕХНИКАСИ ФАНИНИ ЎҚИТИШДА ФАНЛАРАРО БОҒЛАНИШ	46
20.	<i>Latipova Sabina Bozorov A.</i>	INSON SHAXSINING PSIXIK RIVOJLANISHIDA PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK OMILLARNING BEVOSITA TA'SRI VA AHAMIYATI	47
21.	<i>Рузикулова Нигора Шухратовна</i>	СТЕАМ Ёндашув асосида ўқувчиларнинг компетентлигини ривожлантириш	49
22.	<i>Гуламов Жасур Баходирович</i>	ТАЛАБАЛАРДА МАСЪУЛИЯТ КЎНИКМАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК КОНЦЕПТУАЛ МОҲИЯТИ	51
23.	<i>М. М. Мирхамидова</i>	ЎЗБЕК ВА ЯПОН ХАЛҚЛАРИНИНГ ДОНИШМАНДЛАРИ ФИКРЛАРИ АСОСИДА ТАҲЛИЛ ҚИЛИНГАН БОЛА ТАРБИЯСИ БОРАСИДАГИ ЎХШАШ ЖИҲАТЛАРИ	54
24.	<i>G. R. Ishboboyeva</i>	O'SMIRLIK DAVRIDA EMOTSIONAL HOLATLARNI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARINING PSIXOLOGIK SHAKLLANISHI	56
2- SHO'BA.. KASBIY MULOQOTDA CHET TILLARNI O'RGANISH MASALALARI			
25.	<i>А.К. Шамшетова</i>	БОЛАЛАРГА ЧЕТ ТИЛЛАРИНИ ЎРГАТИШНИНГ ПСИХОЛОГИК Ёндашuvi ва методик усуллар	59
26.	<i>Малоҳат Саипова</i>	МАЪНАВИЙ ТАРБИЯДА МИЛЛИЙ ВА ДИНИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ УЙҒУНЛИГИ: МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИНИНГ ТАЪСИРИ МАСАЛАЛАРИ	61
27.	<i>Мелибаева Рузахон Насировна</i>	КЛИНИК АМАЛИЁТДА ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКАНИНГ АҲАМИЯТИ	63
28.	<i>Акратова F.A.</i>	PROFESSIONAL FAOLIYATDA BILISH JARAYONLARINING O'RNI	65
29.	<i>Гулямова Мавлуда Хамитовна Рустамова Сафина Сайдулло қизи</i>	ЧЕТ ТИЛИГА ЎҚИТИШДА КОММУНИКАТИВ КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ АҲАМИЯТИ	67
30.	<i>N.M. Djampulatova</i>	CHET TILLARINI O'QITISHDA LINGVOKOUCHING	69